
2018

ІХ МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

31 жовтня 2018 р.

Переяслав-Хмельницький

СЕКЦІЯ: ЕКОЛОГІЯ

Наталя Балабатько, Олександр Непша
(Мелітополь, Україна)

ЗРОШЕННЯ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН, ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Територія Херсонської області розташована в межах двох зон: степової посушливої і сухостепової. Клімат області континентальний, жаркий, посушливий. Річна сумарна радіація складає 115-116 ккал/см², з яких 94-95 ккал надходить впродовж вегетаційного періоду. Фотосинтетично активна радіація за вегетаційний період становить 45-50 ккал/см². Середньорічна температура повітря +9,0-10,5°. Середня температура липня +22,8-23,8°C, січня-від – 2,2 до - 4,3°C. Абсолютний максимум температури становить – 37-40°C; абсолютний мінімум – 29-33°C. Зокрема, для Херсонщини характерна одна з найбільших в Україні тривалість сонячного сьйва – 2286 год./рік та величини сонячної радіації – 4930 Дж/м² на рік [1, с. 46; 2, с. 10].

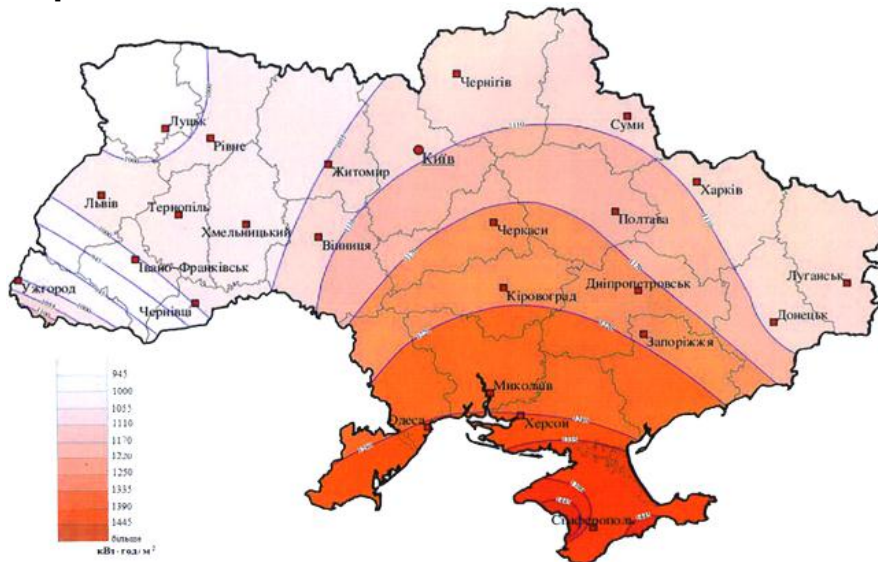

Рис. 1. Розподіл питомої сонячної радіації на території України протягом року [3]

Такі агрокліматичні показники вказують на недостатнє зволоження і великі значення літніх температур в регіоні, що істотно впливає на ведення сільського господарства. Крім того Херсонська область вкрай недостатньо забезпечена водними ресурсами для отримання постійних врожаїв сільськогосподарських культур. З цією метою з 1966 року в Херсонській області розпочато будівництво найбільшої в Європі за пропускну спроможністю Каховської зрошувальної системи на площі 318,6 тис га для обводнення та зрошення земель Херсонської, Запорізької областей та АР Криму Головного Каховського магістрального каналу довжиною 130 км, який було завершено у 1990 році [4, с.127-132; 5].

У 1986 році розпочато будівництво Сірогозького магістрального каналу та ряду інших об'єктів зрошення за окремими локальними проектами. Будівництво великих державних зрошувальних систем: Краснознам'янської, Каховської, Північно-Кримського каналу в межах Херсонської області здійснювалось багатотисячним колективом будівельного управління «Укрводбуд» [5].

Поряд з будівництвом державних зрошувальних систем на Херсонщині виконувались в значних обсягах роботи по будівництву зрошуваних ділянок за рахунок коштів сільськогосподарських підприємств на місцевих джерелах. У 1969 році в Херсонській області створюється потужна будівельна організація – трест «Херсонводбуд». Трест виконував значний обсяг робіт по будівництву державних зрошувальних систем та місцевого зрошення, їх реконструкції, а також будівництво об'єктів соціально-культурного призначення.

За період із 1951 по 1995 роки в Херсонській області були побудовані та введені в експлуатацію зрошувальні системи на площі 458,6 тис га, у тому числі державних систем 405,7 тис га і систем місцевого зрошення 52,9 тис га.

Протяжність усіх зрошуваних каналів перевищила 12,6 тис км, на зрошувальних системах споруджено і працювало понад 25,1 тис різноманітних гідротехнічних споруд, 350 стаціонарних електрифікованих насосних станцій сумарною потужністю 405 тис кВт. [5].

Одним з пріоритетних напрямків розвитку АПК в Херсонській області налагодження системи зрошення. Останні роки цьому питанню приділяють чимало уваги. Як відомо, в 2000-х роках після розпаювання земель був період економічного занепаду, і частина зрошувальних систем була втрачена.

Але, починаючи з 2016 року, оновлення зрошення було визначено керівництвом області як один із пріоритетів розвитку. Була розпочата робота по відродженню зрошення, яка триває і донині (табл. 1).

Станом на 2017 рік зрошувальна система Херсонської області налічувала 427,1 тис. га поливних земель, але не всі вони використовуються і знаходяться в робочому стані. Загалом використовувалось 72%, або 309,4 тис. га. У 2017 році додатково введені полив на площі 9,8 тис. га. [6].

Таблиця 1

Обсяги та якість поливів в Херсонській області за період 2000-2015 рр. [1]

Роки	Площа зрошуваних земель, га	Фактично полито у поточному році, га
2000	460586	212440
2001	460586	106340
2002	431115	234940
2003	427983	250342
2004	427983	268280
2005	424522	275170
2006	424504	274300
2007	424504	285000
2008	425216	285000
2009	425294	285000
2010	425675	285030
2011	425675	286210
2012	426111	287306
2013	426111	291472
2014	426111	291830
2015	426371	292697

У 2017 році на утримання водогосподарсько-меліоративного комплексу області з держбюджету було виділено 237,67 мільйона гривень, а на реконструкцію державних міжгосподарських зрошувальних систем – 26 мільйонів. За ці кошти було реконструйовано і відбудовано насосні станції в Генічеському, Олешківському, Каховському та Білозерському районах, що дозволило ввести додатково 3,5 тис га зрошення. Від сільгоспвиробників та інвесторів надійшли 347,5 мільйона гривень [6, 7].

Станом на 11 жовтня 2018 року в цілому по області полито 309,0 тис.га (рис. 2), виконано 2144,9 тис. гектарополивів, полито озимих культур – 54,7 тис. га, кукурудзи – 27,3 тис. га, овочів – 40,5 тис. га, сої – 114,4 тис. га. Затоплено посівів рису на площі 8,2 тис. га. Водоподачу на зрошення здійснюють 84 насосних станцій, працює 231 одиниця дощувальної техніки. За добу полито 2881 га сільгоспугідь [8].

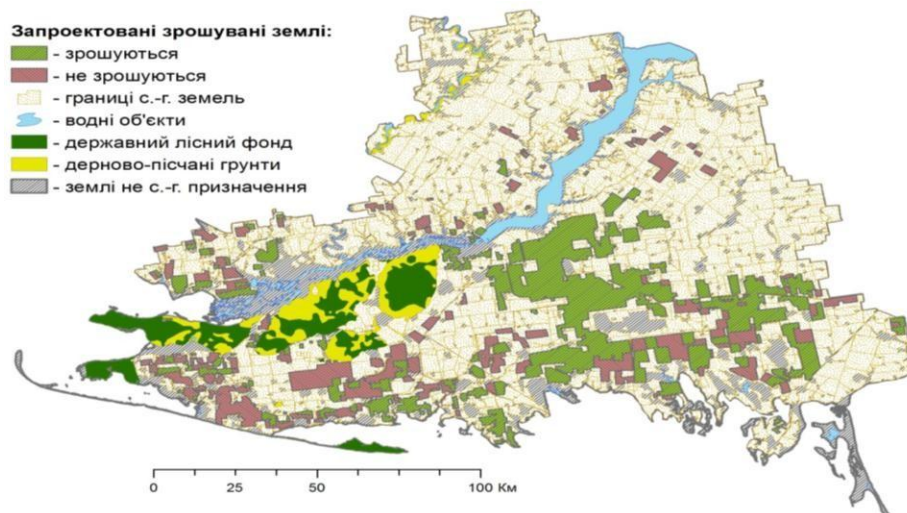

Рис. 2. Просторовий розподіл зрошуваних земель на території Херсонської області [1]

Загальний земельний фонд Херсонської області станом на 01.01.2018 року складає 2846,1 тис. га. Сільськогосподарські угіддя займають площу 1069,4 тис. га., в тому числі рілля – 1777,9 тис. га. З яких в 2018 році зрошувалось 309,0 тис. га., що складає 17,4 % від загальної площі заорюваних сільськогосподарських угідь [9].

Поряд з позитивним значенням, неправильна експлуатація зрошувальних систем призвела до негативних екологічних наслідків в південних регіонах України (Одеська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська області). На сьогоднішній час, землекористувачі не дотримуються правил та норм зрошення, внаслідок чого виникли передумови для розвитку негативних явищ на зрошуваних сільськогосподарських угіддях. Внаслідок чого на зрошуваних сільськогосподарських землях розвиваються такі негативні явища як: підтоплення, іригаційна ерозія ґрунтів, утворення іригаційної кірки, засолення ґрунтів, осолонцювання

ґрунтів та ін. [10, 11, 12, 13, 14].

Стосовно якості сільськогосподарських угідь Херсонської області слід відзначити, що змиті с/г угіддя складають – 177 тис. га., перезволожені – 137 тис. га., засолені – 224 тис. га., вторинно засолені – 44 тис. га. [9].

Закон України від 14.01.2000 № 1389-XIV «Про меліорацію земель» визначає засади правового регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі проведення меліорації земель, використання меліорованих земель і меліоративних систем, та повноваження органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері меліорації земель і спрямований на забезпечення екологічної безпеки меліоративних систем та захисту суспільних інтересів. На теперішній час, коли відмічаються порушення окремими землекористувачами при зрошенні сільськогосподарських земель, нагальним є виконання даного Закону ними та неодмінний контроль з боку державних структур [15].

Зрошувальні меліорації залишаються одним з найважливіших напрямів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва в Херсонській області. Складність і гострота сучасних екологічних проблем, зниження продуктивності агроландшафтів змушують необхідним впровадження в області нової еколого-економічної моделі використання зрошуваних земель. Оптимізація зрошувальних меліорацій Херсонщини с позицій збалансованого розвитку повинна базуватись на системному підході й враховувати обов'язково екологічний і соціально-економічний критерії [16, с. 215-223].

Література:

1. Безніцька Н. В. Формування показників родючості і продуктивності меліоративних ґрунтів в умовах регіональних змін клімату (на прикладі Херсонської області): дис. канд. с.-г. наук: 06.01.02 / Безніцька Наталія Валеріївна – Херсон, 2017. – 230 с.
2. Непша О.В. Місце та значення природних рекреаційних ресурсів Херсонської області в територіально-рекреаційному комплексі // О.В. Непша, Л.М. Сапога, Л.А. Василюк // Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи: зб. матер. V Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф. – Вип. 5. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – С.9-14.
3. Національний атлас України. –К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 440 с.
4. Василюк Л.А. Каховський магістральний канал як елемент меліоративного навантаження на природний ландшафт / Л.А. Василюк, О.В. Непша, О.Н. Шелудько // Актуальные вызовы современной науки // Сб. научных трудов. – Переяслав- Хмельницкий, 2017. – Вып. 5(13), ч. 2. – 127-132.
5. Історія розвитку меліорації і водного господарства в Херсонській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buvr.kherson.ua/istoria2.htm>
6. Орошение на Херсонщине стремительно развивается [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://khersonline.net/novosti/ekonomika/113439-oroshenie-na-hersonschine-stremitelno-razvivaetsya-andrey-gordeev.html>.
7. На Херсонщине орошение «кусається» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://khersonline.net/novosti/ekonomika/106596-na-hersonschine-oroshenie-kusaetsya.html>
8. Експлуатаційна діяльність станом на 18 жовтня 2018 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buvr.kherson.ua/expluotazia.htm?n=3241&ps=0>
9. Екологічний паспорт Херсонської області за 2017 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://menr.gov.ua/files/docs/eco_passport/2017/Херсонської%20області%202017.
10. Иванова В.М. Экологические аспекты мелиорации / В.М. Иванова, А.В. Непша // Матеріали VIII науково-практичної конференції «Меліорація та водокористування». Зрошення – потужний фактор розвитку садівництва і виноградарства. Новотроїцьке КВГ/укладачі: А.В. Жуков, С.І. Мовчан. – Мелітополь: ФОП Ландар С.М., 2018. – С.17-19.
11. Иванова В.М. Экологические аспекты орошения земель в Запорожской области / В.М. Иванова, Т.А. Сапун, Г.В. Тамбовцев // Сучасний світ як результат антропогенної діяльності: збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської наукової інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасний світ як результат антропогенної діяльності. – Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2018. – С. 67-70.
12. Иванова В.М. Зрошення з Каховського магістрального каналу як елемент еколого-меліоративного навантаження на ґрунтові ресурси Запорізької області /В.М. Иванова, О.В. Непша, О.М. Шелудько // Science, research, development, 29.04.2018-30.04.2018, Barcelona. – Warszawa: Sp. z.o.o. «Diamond trading tour», 2018. – С. 40-42.
13. Сапун Т.О. екологічний стан ґрунтів та донних відкладів Херсонської області / Т.О. Сапун // Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті: матеріали III-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 березня 2018 року. – Ченстохова–Ужгород–Дрогобич: Посвіт, 2018. – С. 28-31.
14. Прохорова Л.А. Екологічний стан геологічного середовища Херсонської області / Л.А. Прохорова, Т.О. Сапун, М.М. Стецишин // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – С. 15-18.
15. Діденко Н. О. Обґрунтування комплексу заходів для забезпечення ресурсоефективного використання зрошувальних земель: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.01.02 «сільськогосподарські меліорації» (сільськогосподарські науки) / Діденко Наталія Олександрівна – Київ, 2016. – 25 с.
16. Малєєв В.О. Зрошувальні меліорації Херсонської області в контексті збалансованого розвитку / В.О. Малєєв, В.М. Безпальченко // Вісник ХНТУ. Економічні науки. – № 1(60). – 2017. – С. 215-223.